

Kreativna mladost u uvjetima naših kršćanskih zajednica

Šime SAMAC

Nažalost, valja mi na početku reći da u uvjetima naše crkvene zajednice nemamo željenog materijala koji bi nam mogao poslužiti da bismo mogli pouzdano i argumentirano govoriti o zadanoj temi. Sociološka istraživanja gotovo su nezamjetljiva, a ako i postoje, onda su nesustavna i ponajčešće glasnogovorna, što nam ne dopušta objektivno prodrijeti u cjelinu problema.

O kreativnosti se pisalo vrlo malo, iako se s terminom često služimo kad želimo izreći neke mogućnosti čovjeka i napretka. Prema svojoj naravi, fenomen je takav da bi ga trebalo interdisciplinarno obuhvatiti kako bi ga se moglo shvatiti u cjelini. Mi ćemo se ipak zadovoljiti da ga promatramo pod pedagoško-katehetskim vidom polazeći od tvrdnje da je svaki čovjek potencijalno kreativno biće.

PEDAGOGIJA KREATIVNOSTI

Pedagozi šezdesetih godina počeli su studiozno razmišljati o kreativnosti.¹ Sve do tog vremena američka istraživanja (tamo su najprije i započela istraživanja), nadasve psihologa o kreativnosti, nisu se usmjeravala na, pedagojsko područje.²

Kao i sve riječi, tako se i pojam »kreativnost« različito shvaćao u različitim kontekstima. Tradicionalno neadekvatno poimanje vezalo je termin uz pojam umjetničkog djela, a tek u posljednje vrijeme značenje se proteglo na spoznajno i praktično područje.³ Tako se došlo do spoznaje da se kreativnost ne očituje samo u velikim umjetničkim djelima, ni samo u nekim velikim invencijama (iznašaćima).⁴

Kreativnost se shvaća (sada) kao univerzalniji i određeniji »fenomen«: »svi pojedinci, također i oni »naizgled« najsiromašniji, posjeduju mogućnost

1 Usp. J. P. PARNES-H. F. HARDING, *Educare al pensiero creativo*, Brescia 1972.

2 Usp. E. BECCHI, »Considerazioni pedagogiche sullo sviluppo della creatività artistica e cognitiva nel periodo dell'obbligo«. Tavola rotonda internazionale dell' UNESCO sul problema: *Creatività ed espressione*, 2/1968, Venezia, 18-20 giugno.

3 P. GRIEGER, *La creatività: strumento del rinnovamento*, Roma 1977, str. 43.

4 Isto, str. 43.

kreativnoga i originalnoga, što treba osloboditi od površnih zabrana i ostvarivati vlastitim pedagoškim metodama«. ⁵

Riječ je o tome da se pomogne čovjeku da u punini izrazi kreativne mogućnosti koje su u njemu, usprkos nedostatku potrebnih elemenata za razvoj koje ne stvara ambijent. ⁶ Dopustiti čovjeku da probudi željena područja svojega zanimanja — moglo bi se pokazati kao dobro sredstvo da se čovjek oslobodi od raznovrsnih blokada u svojem razvoju i da se drži nezavisnije, pa stoga i odraslije i odgovornije. ⁷

Ako se složimo sa znanstvenim rezultatima istraživanja i tvrdnjama da je svatko od nas potencijalno kreativan, naša se pozornost usmjerava na metodologijsko područje. Ono što nam zaokuplja pažnju s obzirom na potrebnu metodologiju, zahtjevu za odgoj kreativnoga, ne može se izjednačiti s kojekakvim odgojnim sredstvima, nego se u prvom redu radi o tome da se drže »aktivne motivacije odgajnika koje ga usmjeruju prema kreativnim interpretacijama vlastitoga razvoja, društvenoj, kulturnoj, etičkoj i religioznoj zauzetosti«. ⁸

Govorimo o takvoj metodologiji »koja se hrani sviješću da čini i daje čovjeku potrebnu snagu da može živjeti kao kreativan subjekt u svagdanjim suvremenim odnosima. ⁹

Zaustavit ćemo se kod nekoliko elemenata koji nam se čine značajnima u odgojnoj metodologiji razvoja kreativnoga; ambijent, uloga odgojitelja i odgojne vrednote.

Ambijent i kreativnost

Ono što nam se čini važnim potcrtati jest činjenica da je kreativnost kulturnog podrijetla i kao takva trebalo bi da bude prihvaćena u cjelokupnom društvu i kulturi u kojoj se izražava te da odgajanje nikada ne pripada isključivo obitelji ili školi, nego čitavom društvu.

Ipak valja kazati da je obitelj jedan od glavnih »posrednika« koji potiče kreativni razvoj. Upravo u toj osnovnoj stanici, koja je država i Crkva u malome, izrastaju kreativne i značajne osobnosti. ¹⁰ Uz obitelj, kojoj je u posljednje vrijeme izmakao odgoj, škola je uglavnom preuzela brigu o odgoju i stoga u najvećoj mjeri utječe na razvoj ili blokadu kreativnoga. Mnogo ovisi o njezinoj društvenoj odgovornosti, njeznoj administraciji i didaktici, a na poseban način o interioriziranim vrednotama koje su usvojili nastavnici, prema čijim se stavovima može razlučiti stimuliranost odgojnog ambijenta od njegove odsutnosti. ¹¹ Svi ti činitelji utječu na odnos između ambijenta školskoga i dozrijevanja kreativnih moći učenika te mogu biti zapreka ili poticaj za razvoj kreativnoga; ako se ti činioci prihvate kao peda-

⁵ Isto, str. 43.

⁶ Isto, str. 42.

⁷ Isto, str. 43.

⁸ M. MANCARELLI, *Creatività*, Brescia 1976, str. 42.

⁹ Isto, str. 43.

¹⁰ Usp. A. BEAUDOT, *La créativité*, Paris 1973, str. 188-204.

¹¹ Usp. E. P. TORRANCE, »Lo sviluppo del pensiero creativo attraverso le esperienze scolastiche«, u S. J. PARNES — H. F. HARDING, *Educare al pensiero creativo*, Brescia 1972, str. 65-92

gogijski cilj, tada je školski ambijent podložan kritičkoj verifikaciji, što omogućuje preinake odgojnog procesa u pozitivnom smislu riječi.¹²

Promicanje kreativnoga odgoja u religioznom i crkvenom ambijentu — imajući u vidu da se kreativnost oslanja i razvija¹³ — zahtijevan je »otvoreni« ambijent¹⁴, koji promiče suradnju i dopušta ne samo »slobodno izražavanje i samopotvrdu izražaja«¹⁵ nego i slobodan izbor unutar dobro formuliranoga i definiranoga.

To bi značilo da divergentni odgoj¹⁶ potiče takav način razmišljanja koji se očituje u zadacima u kojima je moguća i potrebna pluralnost odgovora.¹⁷

Ne znači da ćemo braniti i podržavati divergentnu misao kao jedini mogući put kreativnog odgoja, znajući da se može odvijati »jednosmjerno« na štetu pluralističkog razmišljanja, nego valja imati u vidu da treba pobjeđivati mentalnu lijenost, koja se zna začahuriti u definirane danosti na štetu novih spoznaja, novih teorija i novih proizvoda.¹⁸ Ne radi se o takvu odgoju mladih, prema kojemu bi oni postali protagonisti neoprimitivnog humanizma, nego je riječ o nadasve takvu odgoju koji omogućuje da kreativnost postane solidna osnova svakog napretka i ostvarenja autentičnog humanizma.¹⁹

Govoreći konkretno, odgoj treba da pronalazi nove putove u uvjete u kojima je zajamčen autentični izražaj kreativnoga²⁰, potičući kreativni razvoj preko društvenih »posrednika« i »prikladnih« osoba u ovoj zadaći.²¹

Uloga animatora

Iz onoga što je dosada rečeno proizlazi da su odgojitelji »prikladne« osobe koje potiču razvoj kreativnoga, čija uloga u metodologijskoj perspektivi ima veliku važnost. Oni su odlučujući u odgoju ukoliko ga potiču i motiviraju. Nije dostatno da odgojna ustanova ima najmodernija sredstva ako nema onih koji animiraju odgajanje i čine da sve funkcionira.²² Da bi mogao poticati kreativni duh učenika, odgojitelj treba da najprije razvija svoju osobnost, težeći ravnojtesju, i sposobnost da se izrazi cjelovito; on ne samo da će sudjelovati u procesima kreativne misli — vodeći računa da se eliminiraju konvencionalne sheme i potičući divergentna iskustva — nego će primjenjivati svoje metode na prihvatljiv i dostupan način. Mlad će se čovjek

12 Usp. G. CALVI, *La Creatività*, u AA. VV. *Nuove Questioni di Psicologia*, a cura di L. ANCONA, La Scuola, Brescia, vol. I, 1972, str. 637-712.

13 Usp. P. GRIEGER, *nav. dj.*, str. 44.

14 Usp. II. H. ANDERSON, »La creatività vista in prospettiva«, u II. II. ANDERSON, *La creatività e le sue prospettive*, La Scuola, Brescia, 2a ed., 1975, str. 303; F. FRABRONI, *Pedagogia, saggio critico, testimonianze, documenti*, Ediz. Accademia, Milano 1974, str. 109-136; H. BERGSON, *Le due fonti della morale e della religione*, Milano, Comunità 1966.

15 P. GRIEGER, *nav. dj.*, str. 44.

16 Usp. G. DE LANDSHERE, »Per una pedagogia della divergenza«, *Scuola e Città* XXVIII (1967)3, 106-110.

17 P. GRIEGER, *nav. dj.*, str. 44.

18 M. MENCARELLI, *nav. dj.*, str. 75.

19 M. MENCARELLI, *Creatività e valori morali*, Brescia 1977, str. 470.

20 A. J. CORPLEY, *La creatività*, La Nuova Italia, Firenze, 4a ristampa, 1976, str. 113.

21 M. MENCARELLI, *Creatività*, La Scuola, Brescia 1976, str. 50.

22 P. GRIEGER, *nav. dj.*, str. 50.

osjetiti »otuđenim i spriječenim« ako njegovi odgojitelji ne budu poticali avanture duha i ne budu spremni slušati »čudne« ideje, ako ne budu spremni pomoći mu da razvija eksploziju kreativnih moći.²³

Odgojitelj treba da stvara ozračje koje potiče kreativni rad iznoseći probleme, dopuštajući i motivirajući odgajanike da traže i formuliraju pitanja i kritike na svojim razinama, tako da sami otkriju svoje nutarnje kreativne moći. To znači da se odgajanike ima staviti u takve radne uvjete koji mu omogućuju različita iskustva, različite ciljeve i različite materijale na različitim područjima.²⁴

Ali prije nego motivira i potiče druge, odgojitelj animator mora se najprije »susresti sa samim sobom«, a to znači da ima živjeti svoj poziv u ljudskoj autentičnosti, brišući svaku dvoličnost, stereotipnost, hipokriziju i dogmatizam,²⁵ osloboditi se svih elemenata koji mu priječe da živi u svojoj autentičnosti.

Odgojitelj koji želi odgajati ljudsku kreativnost, osim što mora biti autentičan u svome zvanju, mora posjedovati sposobnosti s kojima uspijeva spoznati najdublje motivacije odgajanike²⁶ da bi ih mogao odgojiti²⁷: radi se o tome da spozna potrebe i najosnovnije aspiracije (težnje) mladih i u isto vrijeme da zna stvoriti povoljno ozračje za integralan razvoj svakog svog učenika.²⁸

»Motivirati skupinu ili jednog njenog člana znači... raditi na takav način da na kraju oni sami osjećaju potrebu djelovanja i usvajanja onako kako su pripravljeni.«²⁹ Ne radi se o tome da se članovi integriraju u nekakav sistem, nego da se institucija otvori njihovu aktivnu sudjelovanju³⁰, poštivajući njihovu inicijativu u kojoj se nalazi motivacija.³¹

Imajući u vidu ovo što smo rekli o motivacijama, spomenut ćemo samo neke načine koje nabroja Torrance, s pomoću kojih odgojitelj nastavnik može razvijati kreativnost učenika u odgojnom sustavu³²: 1. poticati raspravu o ciljevima i idejama, 2. poučavati sustavno eksperimentiranje svake ideje, 3. navikavati na toleranciju novih ideja, 4. poučavati o tome kako se valutira vlastita kreativna misao, 5. poticati i cijeniti kreativno shvaćanje, 6. staviti na raspolaganje sredstva za izradu novih ideja, 7. stvarati radnu naviku da se ideja raščlanjuje dokraja, 8. razvijati ne samo kritički smisao nego i konstruktivnu kritiku, 9. poticati na spoznaje iz različitih znanosti, 10. formirati avanturistički duh odgojitelja.

Iz rečenoga slijedi da svaki odgojitelj u odgojnom kreativnom procesu treba da svakom pojedincu omogućí puni i slobodni izražaj, stimulirajući i

23 E. P. TORRANCE, »Lo sviluppo del pensiero creativo attraverso le esperienze scolastiche«, str. 90.

24 M. MENCARELLI, *nav. dj.*, str. 50-51.

25 *Isto*, str. 53.

26 *Isto*, str. 54.

27 *Isto*, str. 58.

28 E. LIMBOS, *L'animateur et le groupe de jeunes*, Paris 1975, str. 29.

29 P. GRIEGER, *nav.dj.*, str. 53.

30 *Isto*, str. 53.

31 E. STROLOGO, »La motivazione: prospettiva storica«, in AA. VV., *Nuove questioni di Psicologia*, a cura di L. Ancona, La Scuola, Brescia, vol. I(1972), str. 221.

32 E. P. TORRANCE, »Lo sviluppo...«, str. 65-91-

motivirajući ga što je više moguće, tj. da teži tome da ga odgaja kao samostalnu i odgovornu »totalnu osobnost«. ³³

Razvijati individualnu autonomiju znači u isto vrijeme razvijati kvalitete zajedništva, i to kao dva činioca koji se komplementiraju i ujedinjuju, jer svako se biće usavršuje s pomoću drugoga u odnosima ljubavi, prijateljstva, razmjene mišljenja ili borbe. ³⁴

Kreativnost i odgojne vrednote

Nije zanemariva činjenica da moderni čovjek živi dramu vlastitoga »jaštva«, te dok osjeća veličinu zbog vlastitih avantura na znanstvenom i tehnologijskom području, osjeća i čar negativnih filozofija koje život vide kao stvar za konzumiranje. ³⁵ S ovim se želi reći da razgovori o kreativnosti u aksiološkijskoj perspektivi riskiraju da se istroše u antropocentričnom poimanju ili u praznoj retorici hvalospjeva ljudskim snagama koje na riječima mogu sve, a u biti su zapletene u samu stvarnost u kojoj žive. ³⁶ Stoga je zahtjevno razmišljati o čovjeku i njegovoj naravi (shvaćenoj kao program koji treba ostvariti) u terminima nedovršenosti, ograničenosti i potrebe da se susretne »sa svijetom vrednota u kojemu riječi kao sloboda, pravda, istina, vjernost, ljudskost« itd. ne izgledaju kao jednostavne *fatus vocis*. ³⁷

Obraćati pažnju čovjeku i njegovoj naravi, to znači prizivati pažnju na ljudsku kreativnost, s pomoću koje čovjek postaje svoj, čvrst u sebi i osoba dostojna poštovanja. Upravo otuda izranja kreativna pedagogija koja teži staviti na vidjelo jedinstvenu vrijednost osobe, odbacujući svaki individualistički redukcionizam, ali u isto vrijeme i gubljenje čovjeka u masi.

Kreativnost i »osobne« vrednote

Danas se s različitim naglascima govori o samoostvarenju ljudske osobe kao o cilju koji treba da se postigne. Govori se zapravo o ljudskim nadarenostima koje se s punim pravom moraju razvijati i valorizirati u punoj odgovornosti i autentičnosti. ³⁸

Tako se razgovor o kreativnosti okreće »neistraženim i nepoznatim« momentima koji moraju biti »istraženi i poznati« u stalnom istraživanju. Prizivi se koncentriraju na vrednotu koja je unaravnjena čovjeku i koja se zove dostojanstvo ljudske osobe. ³⁹ O toj vrednoti se govorilo u prošlosti, a danas se govori s više naglaska i s više pažnje u odgoju, ako je riječ o osnovnoj vrednoti.

33 P. GRIEGER, *nav. dj.*, str. 45-46.

34 *Isto*, str. 46.

35 M. MENCARELLI, *Creatività*, Brescia 1976, str. 77.

36 *Isto*, str. 78.

37 *Isto*, str. 78.

38 *Isto*, str. 81.

39 J. MATTHEWS, »La psicologia dei gruppi de pensiero creativo«, in S. J. PARNES-H. F. HARDING, *Educare al pensiero creativo*, La Scuola, Brescia 1972, str. 242-243.

Kulturne okolnosti u kojima živimo navode nas na misao da živimo u svijetu siromašnim sistemom vrednota, stoga smo pozvani, kaže Maslow, otkriti ih u nama samima, stvarati ih ili izabrati.⁴⁰

Danas kad smo u jednoj fazi u kojoj ne dominiraju vrednote, ljudsko biće potrebuje sistem vrednota, filozofiju života i religiju, s čijom pomoći može shvatiti pravi smisao života. To znači da čovjek treba prave vrednote, za koje se vrijedi žrtvovati sve do smrti.⁴¹ Naravno, na prvo mjesto, prema Maslowu, dolaze osobne vrednote, prema kojima se čovjek samoostvaruje, a one su: prihvaćanje sebe i drugih, spontanost, jednostavnost, sposobnost da se uoče problemi, sposobnost da se čini uvijek nove valutacije, međusobni odnosi, osjećaj zajedništva, demokratičnosti i kreativnost.⁴²

Treba reći da kreativnost utječe na sustav osobnih vrednota tako što s pomoću odgoja uvlači u razvoj i rast ljudskoga bića dinamičke elemente, originalnosti i one vrednote koje nam pomažu da postanemo svoji.⁴³

Kreativnost i društveno-kulturne vrednote

Ako rezultati psiholoških istraživanja potiču ulogu i funkciju kreativnosti na planu osnovnih vrednota (postati svoji, autentični, originalni, slobodni, čvrsti u sebi itd.), s druge je strane kontestacija mladih pokušala kreativnošću osloboditi društvo od svih onih zapreka koje na bilo koji način priječe osobni i društveni razvoj. Kao što smo rekli, na planu osobnih vrednota pokušava se staviti »jastvo« u takve uvjete da se stalno može samoostvarivati, dok se na društvenom planu želi upozoriti na *vis democratica*, koja je prema svojoj naravi kreativna sve dotle dok ne postane žrtva formalizma, konvencionalizma, konformizma, zaleđivanja društvenog života.⁴⁴

Ta *vis democratica* redovito se predstavlja kao »glasnik« kreativnog odgoja, iako može postati i zapreka ljudskom razvoju ako se radikalizira u oportunistima ili auktoritizimima, tj. ako se oslanja na one vrijednosti koje nisu ukalamljene na dobru i istini. Stoga je nužno da se radikalizira u dobru i istini ako želi biti »glasnik« kreativnog odgoja.

Danas smo svi manje-više složni u vezi s tim da su mnoge »stvari« u društvu u kojemu živimo postale stereotipne, dvoznačne i skloni smo povjerovati konformističkim kriterijima,⁴⁵ dok čovjek sa svoje strane nije raspoložen prihvatiti standardiziranu i formalističku stranu vrednote.

Teoretičari humanizma autentičnosti i mira kažu da vrednote nemaju toliku potrebu da se pokažu koliko da budu svjedočene. I upravo iz te konstatacije ima se izvući zadaća da kreativni odgoj treba da pokaže svu ljepotu i bogatstvo društvenih vrednota koje zovemo: sloboda, ljubav, dužnost, dostojanstvo, pravda, istina, jednakost⁴⁶ i u isto vrijeme težit će da da-

40 A. H. MASLOW, *Verso una psicologia dell'essere*, Astrolabio, Roma 1971, str. 175.

41 *Isto*, str. 205.

42 A. H. MASLOW, *Motivazione e personalità*, Armando, Roma 1973, str. 242-292.

43 M. MENCARELLI, *nav. dj.*, Brescia 1976, str. 85.

44 *Isto*, str. 86.

45 *Isto*, str. 88.

46 E. FROMM, »L' atteggiamento creativo«, in H. H. Anderson, *La Creatività e le sue prospettive*, La Scuola, Brescia, 2a ed., 1975, str. 76.

de nove oblike kulturne dimenzije, »težnjama koje se primjećuju unutar društva, da bi ono moglo postati otvorenije i pravednije društvo⁴⁷, pa stoga i kreativnije«.

Nije nam svrha ulaziti dublje u analizu navedenog karaktera već naglasiti da treba otkriti izgubljeno i otuđeno u jednoj psihologijskoj slobodi i pedagozijskoj demokratičnosti, tražeći nove oblike izričaja vrednota i njihova svjedočenja.

U tom kontekstu razmišljanja ima se pristupiti i obnovi katehetske metodologije koja će se oslanjati na one odgojne strategije koje će omogućiti da bude ostvaren ljudski potencijal svakog pojedinca u svom artikuliranom bogatstvu. Kateheza ne može odgovoriti svom osnovnom metodologijskom principu (biti vjerna Bogu i čovjeku) ako ne bude uvijek iznova istraživala puno značenje riječi Božje i ako čovjeka ne uzme u njegovoj totalnosti, sa svim nadarenostima koje stoje u osnovi svih novih otkrića i novih značenja.

Budući da se kateheza kao proces događaja spasenja odvija unutar zajednice i u ime zajednice koja je satkana od makrostrukturnih elemenata, neka se ima u vidu i njezin negativan utjecaj koji može imati s obzirom na kreativan navještaj riječi Božje.

CRKVA KAO INSTITUCIJA – ZAPREKA KREATIVNOJ KATEHEZI

Nije zancemariva tvrdnja »Krist da — Crkva ne!«. Kao da se u svijetu ne primjećuje ona pneumatologijska dimenzija, nego samo ona institucionalna strana Crkve kao zajednice, u kojoj je, prema istaživanjima, zamjetljiva nje-na birokratizacija, a svjedočanstvo vjere kao potisnuto, nimalo izazovno za mlade naraštaje. Prema istraživanjima koja, je napravio Sarti⁴⁸ i njegova skupina, mladi ljudi Europe Crkvu doživljavaju kao birokratsku i formalističku, kao ustanovu s nizom tradicionalnih elemenata i ustaljenih modela, koja nije demokratična i kao takva ograničava kreativnost mladih. Dapače, većina smatra da se može biti katolikom, a ne slagati se s Crkvom. Apologetstvo, kojim se pokušavalo razumnim dokazima braniti Boga i sve drugo, iščezlo je; prevagnuo je subjektivno-doživljajni smjer, koji više odgovara mladima jer se pažnja usmjeruje na religiozni doživljaj, a napušta se tradicionalističko-fundamentalistički smjer, kojemu je osnovni princip da se crkvena doktrina ne stavlja u pitanje... Usprkos oficijelnim tradicionalističko-fundamentalističkim postavkama, čini se da mladi radije u svojim skupinama razvijaju doživljajno-subjektivistički tip religioznosti, što je i svojstveno demokratskom duhu koji je sve više izražen ili se barem k njemu teži.⁴⁹ Mladima je svojstven subjektivni religiozni doživljaj, pa statično bogoslužje zamjenjuju dinamičnim, u želji da se što više približe božanskom i ljudskom, »a sve to izvan bilo kakvog vladajućeg i

47 Usp. S. BARATTO, »La formazione estetica«, in AA. VV., *Questioni di Pedagogia*, a cura di J. F. DARCAIS. La Scuola, Brescia 1973, str. 265-285.

48 A. GRUMELLI-R. CIPRIANI-S. SARTI, »Mladi i budućnost vjere«, *Pitanja* 3-4(1984), XVI str. 155-166.

49 Usp. LJ. PLAČKO, *Pitanja* 3-4(1984), XVI, str. 67-71.

organizacijskog sistema, pokazujući mladenačku težnju za deinstitucionaliziranjem vjerskog čina i za većim vrednovanjem pojedinaca u svim sistemima, pa i onim crkvenim«. ⁵⁰

Zašto je to tako? Solidnom analizom dolazimo do zaključka da je u svim »posrednicima« socijalizacije (obitelj, škola, župa,...) prevagnuo konzumistički odgoj na štetu kreativnoga. Prevagnuo je onaj institucionalni elemenat koji stvara modele konzumacije (na štetu osobnoga rasta, tako da je današnji čovjek sve više konzumator), uništavajući plodove kreativnosti, pa se stoga ona nađe samo kod ponekog pojedinca. ⁵¹ Svrhe, motivacije, kolektivni i individualni ciljevi sve se više žrtvuju i podređuju makrostrukturnim i mikrostrukturnim mehanizmima institucija. Ne samo da se žrtvuje kreativnost, nego sve više »posrednici« socijalizacije njome manipuliraju i lako stvaraju autoritativne ljude koji teže »dominirati nad stvarima, nad prirodom i nad drugima«. ⁵² Ta dominacija uzrokuje pražnjenje kreativnih energija i nezadovoljstvo na razini kolektivnih i osobnih motivacija i do nemogućnosti da se čovjek realistično suoči sa stvarnošću i drukčijom budućnošću.

Mladi, društveno uzeti kao konzumatori, a crkveno kao kontestatori, udaljuju se od »stereotipnih« institucija, moralnog reduccionizma, hijerarhijskih sustava i paternalizma ⁵³ jer ih blokiraju u rastu integralne zrelosti. Stoga, ako mnogi napuštaju Crkvu svojih otaca ⁵⁴ i traže Boga izvan institucije Crkve, čini se da je opravdano tražiti i razloge takvom ponašanju u samoj instituciji koja im nije pravi prostor za traženje Boga. To bi moglo značiti da je za njih Crkva kao institucija više nalik na društvenu organizaciju s više ili manje političkih i ekonomijskih konotacija negoli na zajednicu vjernika ⁵⁵ i kao takva riskira da se iscrpljuje u sekundarnim sadržajima, zaboravljajući na svjedočanstvo Radosne vijesti, koje joj je od početka povjereni. ⁵⁶

Okrenutost prema očuvanju tradicionalnih vrijednosti čini je da »polako hoda« dok društvo »trči« u svojim sekularističkim obilježjima, pa se tako čini da je Crkva »siromašna prorocima« tj. ljudima inovatorima (karizmatičarima), kao da u krilu Crkve prevladava službeno nad karizmom, posluš nad slobodom, statičnost nad inicijativom, red nad dinamičnošću. Rečeno drugim riječima, Crkva u nekom smislu postaje sinonim za konzervaciju, birokratizaciju i nepomičnost. ⁵⁷ U takvu ozračju života i djelovanja postaju ograničene inicijative, kreativnost i novi pokušaji. ⁵⁸

To ipak ne znači da ne postoje pokušaji obnova i da nema kreativnoga unutar kršćanskih zajednica, ali se želi reći da crkvena praksa svjedoči spore pomake (vezana za dogme i auktoritet) prema kreativnom govoru o

50 A. GRUMELLI-R. CIPRIANI-S. SARTI, *nav. dj.*, str. 165-166.

51 P. RICOUER, »Creatività e scelta collettiva«, in AA. VV. *Saggi sulla creatività*, a cura di S. ROSSI, Ed. Il Pensiero Scientifico, Roma 1977, str. 10.

52 Isto, str. 11.

53 Usp. P. SOLIGNAC, *La nevrosi cristiana*, Borla, Roma 1976, str. 123.

54 Usp. G. W. ALLPORT, *L'individuo e la sua religione*, La Scuola, Brescia 1972, str. 95.

55 Usp. G. MILANESI, *Sociologia della religione*, LDC, Torino-Leuman 1973, str. 58.

56 Isto, str. 35.

57 Isto, str. 82-83.

58 Isto, str. 143.

iskustvu vjere.⁵⁹ To može značiti da joj je inventivnost skromna, da joj je distancija od novoga unaravljena, da nema smisla za rizik i odvažnost za one elemente koji su vrlo važni u našem vremenu i koji stoje u osnovi svega što je »novo i neistraženo«⁶⁰

U takvoj nedinamičnosti, uopćeno govoreći, događa se da odrasli kršćanstvo žive u statičnim formama, najmlađi se zadovoljavaju svojim infantilizmom, dok mladi, kojima je svojstvena avantura, traže prostore autentičnosti uz rizik i odvažnost.

Mladi su generacija koju krase ortopraksa i osobni doživljaji nasuprot ortodoksiji i službenom naučavanju.⁶¹ Nije važno toliko ono što se intelektualistički proklamira da treba vjerovati koliko ono što se živi i svjedoči. Ne želi se odbaciti ortodoksno, nego se zahtijeva njegova reinterpetacija. Ne odbacuje se tradicionalni jezični izražaj, nego se zahtijeva njegova reelaboracija po mjeri čovjeka.

Moderna kateheza, služeći se i antropolojskim znanstvenim danostima, tražit će da svakako bude vjerna Bogu, reinterpetirajući formule prošlosti u jedan novi govor o Bogu, ali će nastojati biti vjerna i čovjeku. A biti vjerna čovjeku, to, među ostalim, znači biti vjerna ljudskoj kreativnosti, koja stoji u osnovi svake reelaboracije jezičnog izražaja i reinterpetacije riječi Božje. Zahtjevno je staviti naglasak na čin kateheze, tj. na katehezu kao događaj spasenja i na njezin subjekt, a ne toliko na prefabricirane tekstove i formule.⁶²

NOVO RELIGIOZNO GIBANJE

Uočljivo je posljednjih godina da je na pomolu, a već i zamahu, revitalizacija religije (Vrcan), na čijim se obzorjima ne vidi prestanak takvog procesa. Govori se o novim religijama mladih, kojih je sve više. Poznati su novi oblici traženja kontemplacije izvan kršćanstva. Nije li to potvrda onoga što smo maloprije ustvrdili: da Crkva svojom porukom nije postala zamjetljiva, izazovna?

Čini se da Crkva kao zajednica, a dosljedno tomu i župa, ne uspijeva svjedočiti duhovnu stvarnost i Duha, koji je izveo Apostole iz Cenakuluma, obdarivši ih sposobnošću komunikacije sa svima u svim prilikama, a njegov biljeg se zove kreativnost; ne strah od situacije, a ni stereotipno ponavljanje, nego njegov izljev kao punina ljubavi.⁶³

Odsutnost »duhovskih kvaliteta« čini današnju kršćansku zajednicu nezamjetljivom, stereotipnom, pa je ona i zbog toga suprotstavljena novim oblicima religioznog doživljaja. Ipak, iako uz mukotrpan nastajanje, na njezinim rubovima kao izraz želje za puninom kreativnog rasta vjere rađaju

59 C. BUCCIARELLI, »Creatività e fede religiosa: dialogo, possibile?« *Orientamenti pedagogici*, 5(1977), XXIV, str. 802.

60 Usp. K. RAINER-N. GREINACHER, »Die Gegenwart der Kirche«, in *Handbuch der Pastoraltheologie*, vol. II/1, Herder, Freiburg 1966, str. 275.

61 Usp. Y. CONGAR, »Un cristianesimo tramontato e ricevuto o liberamente interpretato e vissuto«, *Concilium* 6(1975), XI, str. 138.

62 E. ALBERIC, *Orientamenti attuali della catechesi*, LDC, Torino-Leuman 1971, str. 158.

63 Usp. J. F. SIX, *I giovani, l'avvenire e la fede*, Torino 1978, str. 74.

se novi alternativni duhovni pokreti (molitvene skupine, neokatekumeni, karizmatске zajednice,...), koji su znak nade za čitavu Crkvu (EN 58).

Ta događanja na rubovima kršćanske zajednice navode nas na zaključak da se kateheza u zajednicama zapravo i ne događa. Drugim riječima rečeno, mladi su, iako u malom postotku, prisiljeni sami krčiti nove puteve, bez pomoći šire kršćanske zajednice, iako bi ona, prema svom poslanju, trebalo da bude prvi protagonist svih katehetskih pomaka i kreativnog odgoja.

Kako pronaći vezu između tih skupina mladih i kršćanskih zajednica — ostaje otvoreno pitanje. Čini se ipak da su mladi bliži katehezi kao događaju spasenja, dok bi kršćanske zajednice trebalo da započnu s »prvom evangelizacijom«. Ako je vjerovati nekim analizama i svjedočanstvima mladih, gledano iz južnohrvatske perspektive, kršćansku zajednicu »odraslih« vjernika doživljava se kao one koji su se davno zaustavili u svom rastu u vjeri, tj. kao onu koja stagnira i koja se zadovoljava tradicionalnim modelima svojega kršćanskog bivanja.

Iz navedenog bi se dalo zaključiti da uvjeti kreativnog rasta u vjeri nisu stvoreni u kršćanskim zajednicama. Zajednice su više svedene na »podržavanje vjerskih usluga« negoli na stvaranje prostora za kreativni odgoj u kojemu se prepoznaju osoba, odgovornost, cjelovitost sadržaja, duhovno vodstvo, življenje vrednota, sloboda izražaja i sustavno traženje novoga u Duhu, po kojemu nastaje sve novo.

Istina je da su mladi obdareni kreativnim mogućnostima, što se ne bi smjelo izgubiti i nestati zauvijek; izvor ne bi smio presušiti zbog nedostatka njege, nego ga valja oživljavati.⁶⁴ Stoga kršćanska zajednica treba da bude poučena u njegovanju izvora. U protivnom, čekat će da obraćenje doživi preko malih skupina koje ustrajno traže nove oblike religioznog doživljaja.

YOUTHFUL CREATIVITY WITHIN OUR CHRISTIAN COMMUNITIES

The author emphasizes that creativity is a trait possessed by every individual to a certain extent. However, many elements are necessary for an individual to develop into a creative person in daily relationships. Contributory factors include a suitable environment, upbringing and instilled values.

Persons in charge of a child's upbringing must themselves live as authentic beings and radiate creativity. The author considers the relationships among creativity and instilled values, personal values as well as sociocultural values.

Particular consideration is devoted to the Church as an institution which can present an obstacle in creative religious education. Catechism should be emphasized as an event of salvation rather than mere traditional texts and formulae. Christian communities which do not emphasize growth in the maturation of faith do not incite young people's enthusiasm.

64 P. GRIEGER, *Creatività: strumento del rinnovamento*, Roma 1977, str. 90.